

Sylvia Jurkowska

ORCID <https://orcid.org/0009-0005-2708-0498>

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu, Wydział Nauk Społecznych

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ W ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ – BADANIE RÓŻNIC POKOLENIOWYCH I WYZWAŃ ZWIĄZANYCH Z EDUKACJĄ SPOŁECZNĄ

Streszczenie (abstrakt): Celem artykułu jest analiza poziomu świadomości społecznej na temat zrównoważonego rozwoju w różnych grupach wiekowych oraz identyfikacja barier w dostępie do informacji i edukacji ekologicznej. Na podstawie badań własnych oraz danych z raportów (CBOS, ESG Monitor, IPSOS) przedstawiono zróżnicowanie wiedzy i zaangażowania w tematy związane z ochroną środowiska wśród młodzieży, osób dorosłych oraz seniorów. Szczególną uwagę poświęcono wykluczeniu informacyjnemu, które dotyka głównie osoby starsze i mniej wykształcone. Artykuł wskazuje na potrzebę zindywidualizowanego podejścia do edukacji ekologicznej oraz konieczność opracowania skuteczniejszych metod dotarcia do różnych grup społecznych. Omówiono także problem manipulacji informacją, niedoskonałości systemu edukacji oraz znaczenie rzetelnej komunikacji społecznej w kontekście globalnych zagrożeń środowiskowych.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, świadomość społeczna, różnice pokoleniowe, wykluczenie informacyjne, edukacja ekologiczna, dostęp do informacji

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SOCIAL AWARENESS – A STUDY OF GENERATIONAL DIFFERENCES AND CHALLENGES RELATED TO SOCIAL EDUCATION

Abstract: This article aims to analyze the level of public awareness regarding sustainable development across various age groups and to identify barriers to accessing information and environmental education. Based on original research and data from reports (CBOS, ESG Monitor, IPSOS), it presents the diversity of knowledge and engagement in environmental issues among young people, adults, and seniors. Particular attention is given to informational exclusion, which mainly affects older and less educated individuals. The article emphasizes the need for individualized approaches to environmental education and the development of more effective communication strategies tailored to different social groups. Issues such as misinformation, weaknesses in the education system, and the importance of reliable public communication in the face of global environmental threats are also discussed.

Keywords: sustainable development, social awareness, generational differences, information exclusion, environmental education, access to information

Wstęp

Problematyka zrównoważonego rozwoju nabrała dla autorki szczególnego znaczenia w momencie podjęcia kształcenia akademickiego. Na początku zagadnienie to jawiło się jako abstrakcyjna koncepcja teoretyczna, jednak z pogłębieniem wiedzy dostrzeżono jego

bezpośredni związek z kwestiami ochrony środowiska, które od lat stanowią przedmiot osobistego zainteresowania. Doświadczenia z przełomu lat 80. i 90. XX wieku pozwoliły zaobserwować istotne zmiany w zakresie relacji człowiek-środowisko zarówno na poziomie działania jednostek, jak i decyzji podejmowanych na poziomie instytucjonalnym. Jednym z takich zjawisk o negatywnym charakterze jest intensyfikacja tzw. „betonozy”¹ – używanie zbyt dużej ilości betonu w przestrzeni publicznej, połączone z likwidacją terenów zielonych, często przy jednoczesnym wprowadzaniu elementów roślinnych o marginalnym znaczeniu ekologicznym (np. drzewa w pojemnikach, elementy zieleni dekoracyjnej). Choć tego rodzaju rozwiązania mogą pełnić funkcję estetyczną, nie rekompensują one utraty wartościowych obszarów zielonych pod względem klimatycznym czy hydrologicznym. Równolegle postępują procesy urbanizacji terenów rolnych oraz niewłaściwego gospodarowania przestrzenią przyrodniczą, co przyczynia się do pogłębiania zjawisk związanych ze zmianami klimatycznymi, takich jak gwałtowne burze czy fale upałów. Zjawiska te są na tyle zauważalne, iż istnieją w świadomości lokalnej społeczności, co wykazują rozmowy przeprowadzane na temat szeroko rozumianej ochrony środowiska, które wywołują większe zainteresowanie. W rozmowach artykułowane są zróżnicowane, nierzadko sprzeczne stanowiska oraz odzwierciedla się brak wiedzy na temat zróżnicowanego rozwoju. Na podstawie tych obserwacji sformułowano wstępną hipotezę badawczą, zgodnie z którą wiedza społeczeństwa dotycząca zagadnień związanych ze zrównoważonym rozwojem oraz ochroną środowiska jest w znacznym stopniu niespójna, niepełna, a w niektórych przypadkach oparta na przekazach zniekształconych lub zmanipulowanych.

Cele publikacji

Celem niniejszej pracy jest zatem analiza poziomu świadomości społecznej w zakresie zrównoważonego rozwoju w kontekście obecnych praktyk informacyjnych, sposobów komunikacji medialnej oraz narracji stosowanych przez różne grupy interesu. Badania zostały podjęte z perspektywy międzypokoleniowej, z uwzględnieniem potencjalnych konsekwencji obecnych działań dla przyszłych pokoleń oraz pod kątem dostępu do rzetelnej informacji. W tym celu postanowiono sprawdzić, czy środki, które są podejmowane w celu edukacji społeczeństwa, są wystarczające czy też nie, jeżeli nie to zaproponować rozwiązania, które ewentualnie mogłyby polepszyć stan wiedzy w społeczeństwie z uwzględnieniem różnych grup społecznych.

Definicje i pojęcia kluczowe

Jest wiele publikacji na temat historii projektu, jednak dla celów niniejszego artykułu postanowiłam pominąć tę kwestię i skupić się na prostych definicjach (do pogłębionej analizy historii zrównoważonego rozwoju odsyłam na stronę Polskiego Towarzystwa Geograficznego²). W tym celu definicja zrównoważonego rozwoju oparta zostanie na dokumencie

¹ Betonoza, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/106419/betonoza> [dostęp: 29.05.2025].

² Strona Polskiego Towarzystwa Geograficznego, <https://ptgeo.org.pl/geodesola/zrownowazony-rozwoj> [dostęp: 13.05.2025].

roboczym Parlamentu Europejskiego z 28.02.2012³, wedle którego w 1987 roku Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju (WCED), działając z upoważnienia i na zlecenie ONZ, opublikowała raport zatytułowany „Nasza wspólna przyszłość” (znany również pod nazwą „raport Brundtland”), w którym zrównoważony rozwój określono jako taki rozwój, który zaspokaja obecne potrzeby bez uszczerbku dla możliwości zaspokajania przez przyszłe pokolenia ich własnych potrzeb.

Jednak należy mieć na uwadze fakt, iż zrównoważony rozwój jako strategia zaspokojenia potrzeb naszego pokolenia oraz tych przyszłych pokoleń powinna być rozpatrywana w wymiarze interdyscyplinarnym, czyli przede wszystkim jako rozwój gospodarczy, ekologiczny, ale także polityczny, filozoficzny, antropocentryczny, biocentryczny⁴ czy medyczny.

Wiesław Sztumski w artykule pod tytułem „Zrównoważony rozwój – zrównoważony człowiek”⁵ odniósł się do antropocentrycznej⁶ interpretacji zrównoważonego rozwoju jako: „hasło, które porywa masy do walki z zagrożeniami dla środowiska, zwłaszcza do walki z rosnącą dysproporcją społeczną w odniesieniu do dochodów i bogactwa, która niszczy solidarność i jest sprzeczna z obecnym poczuciem sprawiedliwości i humanitaryzmu. Wydaje się, że wyrównanie tej dysproporcji powinno sprawić, że ludzie będą szczęśliwi, a świat – doskonalszy”, natomiast w ujęciu biocentrycznym: „wizja nowej wspólnoty ludzkiej obejmującej całą ludzkość. A *differentia specifica*⁷ tkwi w świadomości ekologicznej, która ukazuje człowiekowi jego miejsce w świecie i to, że nie jest on ani wyróżniony, ani antropocentryczny. Tradycyjne podejście antropocentryczne do środowiska zostaje zastąpione podejściem ekocentrycznym (biocentrycznym), które domaga się traktowania człowieka jako tylko jednego z elementów kosmicznego ekosystemu, jako istoty posiadającej takie same prawa i odgrywającego taką samą rolę, jak inne elementy”⁸. Te dwa ujęcia zwróciły szczególną uwagę przede wszystkim ze względu na to, iż faktycznie

³ Parlament Europejski, *Dokument roboczy w sprawie przygotowań do szczytu Rio+20 – międzyparlamentarne posiedzenie komisji Parlamentu Europejskiego i parlamentów krajowych*, Komisja Ochrony Środowiska Naturalnego, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności, 28 lutego 2012 r., s. 2, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/envi/dt/893/893910/893910pl.pdf [dostęp: 03.04.2025].

⁴ W. Sztumski, *Zrównoważony rozwój – zrównoważony człowiek (zewnątrzne i wewnętrzne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju)*, „Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development” 2019, nr 2(97), <https://www.ojs.akademiarac.edu.pl/index.php/eunomia/article/view/56/52> [dostęp: 03.04.2025].

⁵ W. Sztumski, *Reflection about sustainable development (Is sustainable development fiction, utopia, illusion or swindle?)*, „Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development” 2008, vol. 3, No 2.

⁶ Antropocentryczny – światopogląd stawiający człowieka w centrum wszechświata, uznający go za najważniejszy element przyrody i kultury.

⁷ *Differentia specifica* (łac. „różnica gatunkowa”) to kluczowa cecha, która odróżnia dany gatunek od innych, podobnych gatunków w obrębie tego samego rodzaju, stanowiąc fundamentalny element definicji klasycznej. W praktyce jest to element definiujący gatunek, który pozwala odróżnić go od innych w grupie.

⁸ Idea zrównoważonego rozwoju: L. Gawor, *Wizja nowej wspólnoty ludzkiej w idei zrównoważonego rozwoju*, „Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development” 2006, 1(2), s. 65, <https://bc.pollub.pl/Content/9107/PDF/pe-10-2-201.pdf> [dostęp: 03.04.2025].

człowiek ma takie mniemanie o sobie, jakoby był panem świata, nie uwzględniając potencjalnych konsekwencji. Chociażby geo-inżynieria, która obok czynników klimatycznych doprowadziła do powodzi w krajach Zatoki Perskiej – w tym także w Arabii Saudyjskiej w kwietniu 2024 roku – tylko dlatego, że ludzie chcą poprawiać naturę.

Jednym z przykładów takich działań jest zasiewanie chmur – technika wykorzystywana przez Arabię Saudyjską w celu sztucznego wywoływania opadów. W 2023 roku przeprowadzono tam ponad 400 lotów modyfikujących pogodę, co miało zwiększyć opady w suchych regionach. Po gwałtownych ulewach i powodziowych zniszczeniach, które nawiedziły ten region, pojawiły się głosy, że to właśnie geo-inżynieria⁹ może być jedną z przyczyn. Jednak eksperci i instytucje meteorologiczne, m.in. w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, zaprzeczyli, że w tym czasie prowadzono takie działania, wskazując raczej na zmiany klimatyczne, zjawisko El Niño oraz niekontrolowaną urbanizację jako główne czynniki odpowiedzialne za katastrofę.

To pokazuje, że czasem próbujemy „ulepszać” naturę bez świadomości, jakie mogą być tego skutki – zamiast naprawdę zadbać o środowisko i dostosować się do jego rytmu.

Z drugiej strony zrównoważony rozwój postrzegamy jako hasło, które faktycznie porusza te tłumy, ale niestety urzędników, polityków (szczególnie w okresie okołowyborczym), a te tłumy, które powinno porwać, mają niewiele wiedzy na ten temat lub są inspirowane krótkimi hasłami reklamowymi, na których „żerują” influencerzy¹⁰, przedstawiając często nieprawdziwe, subiektywne poglądy.

W styczniu 2025 roku wskazówki symbolicznego Zegara Zagłady (Doomsday Clock) zostały przesunięte do poziomu 89 sekund przed północą, co oznacza najwyższy poziom zagrożenia globalną katastrofą w historii jego istnienia. Zegar ten, ustanowiony w 1947 roku przez naukowców z *Bulletin of the Atomic Scientists*¹¹, odzwierciedla ryzyko zagłady ludzkości w wyniku takich czynników, jak wojna nuklearna, zmiany klimatyczne, rozwój niekontrolowanych technologii czy kryzysy społeczne i informacyjne.

Przesunięcie wskazówek tak blisko północy stanowi dramatyczne ostrzeżenie i skłania do refleksji nad odpowiedzialnością zbiorową za przyszłość planety, ale także daje motywację do działania.

⁹ Zasiewanie chmur, <https://www.mei.edu/publications/debunking-role-cloud-seeding-april-arabian-gulf-floods>; <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/25/global-heating-and-urbanisation-to-blame-for-severity-of-uae-floods-study-finds> [dostęp: 04.04.2025].

¹⁰ Influencer – osoba aktywna w mediach społecznościowych, mająca duży wpływ na opinię innych i zdolność kształtowania trendów, szczególnie wśród młodszych odbiorców.

¹¹ *Bulletin of the Atomic Scientists*, *Doomsday Clock set at 89 seconds to midnight*, 2025, <https://thebulletin.org/doomsday-clock/> [dostęp: 11.05.2025].

Rysunek 1. Zegar zagłady

Źródło : <https://thebulletin.org/doomsday-clock>

W tym kontekście pojęcie zrównoważonego rozwoju nabiera szczególnego znaczenia – nie tylko jako narzędzie ochrony środowiska, lecz jako holistyczna koncepcja obejmująca odpowiedzialność społeczną, gospodarczą i ekologiczną. To właśnie zrównoważony rozwój, oparty na zasadach solidarności międzypokoleniowej i racjonalnego zarządzania zasobami, może stanowić realną przeciwwagę wobec narastających globalnych zagrożeń.

Choć zagrożenia, które wskazuje Zegar Zagłady, wydają się globalne i często poza zasięgiem przeciętnego człowieka, to jednak właśnie świadomość jednostki i oddolna edukacja społeczeństwa stanowią fundament wszelkich długofalowych zmian. Bez szerokiego zrozumienia, czym jest zrównoważony rozwój i dlaczego jego wdrażanie jest dziś pilniejsze niż kiedykolwiek, nie sposób budować bezpiecznej przyszłości – ani dla obecnych, ani dla przyszłych pokoleń.

Charakterystyka grup społecznych

W badaniu analizowano trzy grupy społeczne:

a) późna adolescencja¹² – 16-19 lat

- Rozwój emocjonalny: intensywne emocje i zmienność nastrojów są charakterystyczne dla tego okresu¹³.

¹² J.J. Arnett, *Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties*, „American Psychologist” 2000, nr 55(5), s. 469-480.

- Rozwój poznawczy: rozwój myślenia abstrakcyjnego umożliwia bardziej refleksyjne i krytyczne podejście do rzeczywistości¹⁴.
- Rozwój społeczny: kształtowanie tożsamości poprzez eksperymentowanie z różnymi rolami społecznymi i wartościami, wzrost krytycyzmu wobec autorytetów¹⁵.

b) Wczesna dorosłość – 20-29

- Rozwój osobowości: dążenie do osiągnięcia stabilnej tożsamości oraz autonomii, podejmowanie decyzji dotyczących kariery związków i stylu życia¹⁶.
- Rozwój społeczny: przeformułowanie tradycyjnych wskaźników dorosłości w narrację rekonstrukcji niezależnego, dorosłego, dojrzałego siebie¹⁷.
- Wyzwania: doświadczanie presji związanej z oczekiwaniami społecznymi dotyczącymi założenia rodziny, wybory kariery czy osiągnięcia sukcesu zawodowego¹⁸.

Osoby w wieku 16-29 lat zazwyczaj wykazują większą świadomość ekologiczną niż starsze pokolenie, ale ich zaangażowanie w zrównoważony rozwój bywa powierzchowne i zależy od dostępu do informacji. Czerpią wiedzę głównie z mediów społecznościowych, Internetu oraz kampanii edukacyjnych, choć często brakuje im głębszego zrozumienia tematu. Ich podejście do tematu jest pragmatyczne – chętnie wspierają proste rozwiązania jak segregacja odpadów czy ograniczenie plastiku, ale rzadziej angażują się w działania systemowe takie jak aktywizm czy polityczne inicjatywy proekologiczne.

Dorosłość średnia – 30-59 lat

- Rozwój emocjonalny: W tym okresie jednostki często doświadczają stabilizacji emocjonalnej, jednak mogą również przeżywać kryzysy związane z oceną dotychczasowego życia i osiągnięć¹⁹.
- Rozwój poznawczy: Charakteryzuje się dojrzałością myślenia, zdolnością do rozwiązywania złożonych problemów oraz refleksyjnością²⁰.
- Rozwój społeczny: Osoby w tym wieku często pełnią rolę opiekunów dla młodszego pokolenia, przekazując wiedzę i doświadczenie, co wpisuje się w koncepcję generatywności²¹.

¹³ P.B. Baltes, & U.M. Staudinger, *Wisdom: The art of living*, „Current Directions in Psychological Science” 2000, nr 9(6), s. 178-183.

¹⁴ E.H. Erikson, *Childhood and society*, W.W. Norton & Company 1950.

¹⁵ E.H. Erikson, *Childhood and society*, W.W. Norton & Company 1963.

¹⁶ P.B. Baltes & M.M. Baltes, *Successful aging: Perspectives from the behavioral sciences*, Cambridge University Press 1990.

¹⁷ R.J. Havighurst, *Successful aging*, „The Gerontologist” 1963, nr 3(1), s. 3-8.

¹⁸ Komunikat z badań „Świadomość ekologiczna Polaków”, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_163_20.PDF?utm_source [dostęp: 11.05.2025].

¹⁹ Świadomość Polaków nt. ESG, https://gomobi.pl/raporty/rosnie-swiadomosc-polakow-dotyczaca-zrownowazonego-rozwoju-esg/?utm_source [dostęp: 11.05.2025].

²⁰ Badanie stanu raportowania zrównoważonego rozwoju, https://kpmg.com/pl/pl/home/insights/2025/01/badanie-stanu-raportowania-zrownowazonego-rozwoju-edycja-2024.html?utm_source [dostęp: 11.05.2025].

Osoby w wieku 30-59 posiadają świadomość ekologiczną, jednak jej głębokość zależy od wykształcenia i zainteresowań. Korzystają z różnych źródeł, w tym mediów tradycyjnych i internetowych, organizacji ekologicznych oraz kampanii edukacyjnych. Angażują się w działania proekologiczne, takie jak segregacja odpadów, oszczędzanie energii, a część osób bierze udział w inicjatywach społecznych lub politycznych.

Późna dorosłość – 60+ lat

- Rozwój emocjonalny: Ten etap życia może wiązać się z refleksją nad przeszłością oraz akceptacją własnych osiągnięć i porażek
- Rozwój poznawczy: Choć mogą występować pewne spowolnienia w przetwarzaniu informacji, wiele osób starszych utrzymuje wysoką sprawność umysłową, zwłaszcza w zakresie wiedzy i doświadczenia życiowego.
- Rozwój społeczny: Seniorzy często angażują się w działalność społeczną, wolontariat oraz pełnią ważne role w rodzinie, co przyczynia się do poczucia satysfakcji i sensu życia²².

Wiedza osób w wieku 60+ opiera się głównie na doświadczeniu życiowym, mniejszy nacisk kładą na szczegółową wiedzę ekologiczną. Preferują tradycyjne źródła informacji, takie jak prasa, telewizja oraz rozmowy z innymi ludźmi. Ich zaangażowanie jest bardziej osobiste, obejmuje codzienne działania, takie jak oszczędzanie zasobów, bez aktywności w zakresie politycznego czy społecznego aktywizmu.

Jednak to nie jedyna charakterystyka grup, które objęto badaniem i dodatkowo zajęto się stanem wiedzy zastanej. W badaniu wyszczególniono również grupy pod względem wykształcenia oraz aktywności zawodowej co ma duży wpływ na dostęp do informacji publicznej i postrzegania przez pryzmat wiedzy. Zgodnie z raportem CBOS z 2020 roku, respondenci z wyższym wykształceniem częściej uważają, że ich osobiste działania mają wpływ na stan środowiska naturalnego.

Na przykład:

- 62% osób z wyższym wykształceniem uważa, że ich działania mają wpływ na środowisko,
- 45% osób z wykształceniem średnim podziela to przekonanie,
- 30% osób z wykształceniem podstawowym uważa, że ich działania mają wpływ na środowisko²³.

Te dane wskazują na wyraźną korelację między poziomem wykształcenia a poczuciem wpływu na środowisko. Wynikać to może z faktu, iż osoby lepiej wykształcone mają większy zasób wiedzy, szersze horyzonty i potrafią racjonalnie podejść do tematu bez

²¹ Świadomość ESG w MŚP, https://fips.pl/podsumowanie-badania-dotyczacego-swiadomosci-i-gotowosci-na-wdrazanie-polityk-zrownowazonego-rozwoju-w-sektorze-msp/?utm_source [dostęp: 11.05.2025].

²² Seniorzy a angażowanie w projekty proekologiczne, <https://www.gov.pl/web/klimat/produkty-jednorazowego-uzytku-z-tworzyw-sztucznych-sup> [dostęp: 11.05.2025].

²³ Świadomość Polaków, <https://gomobi.pl/raporty/rosnie-swiadomosc-polakow-dotyczaca-zrownowazonego-rozwoju-esg/> [dostęp: 11.05.2025].

opierania się na tym, co przekazują media, a oprzeć swoją wiedzę na podstawie dostępnych materiałów naukowych. Natomiast osoby z niższym wykształceniem nie wykazują chęci do poszerzania swoich horyzontów oraz do tego, by skonfrontować otrzymane informacje z rzetelnymi źródłami. Często ufają temu, co usłyszą w telewizji czy przeczytają w Internecie, bez potrzeby konfrontacji pozyskanej wiedzy z faktami naukowymi.

Ponadto w analizowanym badaniu CBOS-u²⁴ zauważono, że osoby lepiej sytuowane materialnie – o dochodach per capita w gospodarstwie domowym wynoszącym 1500 zł – mają wyższe poczucie swojego wpływu na ochronę środowiska. Ciekawym wnioskiem jest również fakt, że pracownicy administracyjno-biurowi (97%) oraz kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem (96%) są bardziej przekonani o swoim wpływie na stan środowiska naturalnego.

Autorka opracowania uwzględniła także taki wskaźnik, jak poglądy polityczne i okazuje się, że poczucie wpływu na środowisko częściej deklarują osoby identyfikujące się z poglądami lewicowymi (89%), następnie centrowymi (85%) oraz prawicowymi (79%), a osoby niezdecydowane politycznie deklarują ten wpływ na poziomie 69%.

Badanie to pokazuje, że świadomość społeczna na temat ochrony środowiska jest wysoka i jest to wynikiem edukacji w szkole. W latach 90. XX wieku zaczynało się mówić o konieczności ochrony środowiska, były wprowadzone Dni Ziemi, wówczas cała szkoła chodziła sprzątać swoją miejscowość i to między innymi zaowocowało właśnie takimi wynikami.

Świadomość społeczna i jej determinanty

Biorąc pod uwagę powyższą analizę badania CBOS-u, można by uznać, że jesteśmy społeczeństwem „oświeconym” jeśli chodzi o zrównoważony rozwój, jednak jak wykazują inne badania nie jest tak dobrze. W badaniu ESG Monitor z 2023 roku 36% Polaków przyznało, że słyszało o aspektach związanych z obszarem zrównoważonego rozwoju (ESG), co stanowi wzrost o 7 punktów procentowych w porównaniu do poprzedniego roku. Jednak pomimo deklarowanej znajomości, większość respondentów posiada jedynie powierzchowną wiedzę na temat zrównoważonego rozwoju. W badaniu przeprowadzonym przez Kampanię 17 Celów tylko 4-8% badanych stwierdziło, że wie bardzo dużo i interesuje się tym tematem, a to przecież naprawdę niewiele²⁵.

Trochę lepiej wypada w tym kontekście sytuacja w przedsiębiorstwach, a szczególnie w dużych firmach, na co mają wpływ regulacje prawne. I tak:

- Duże firmy: Według raportu KPMG z 2024 roku, 89% największych polskich firm raportuje działania związane z ESG, co stanowi wzrost o 7 punktów procentowych w ciągu dwóch lat²⁶,

²⁴ CBOS – skrót od Centrum Badań Opinii Społecznej, instytucji badającej opinię publiczną w Polsce.

²⁵ Świadomość Polaków, <https://gomobi.pl/raporty/rosnie-swiadomosc-polakow-dotyczaca-zrownowazonego-rozwoju-esg/> [dostęp: 11.05.2025].

²⁶ Raportowanie zrównoważonego rozwoju, <https://kpmg.com/pl/pl/home/insights/2025/01/badanie-stanu-raportowania-zrownowazonego-rozwoju-edycja-2024.html> [dostęp: 11.05.2025].

- Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP): Badanie przeprowadzone przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii w 2023 roku wykazało, że większość terminów związanych ze zrównoważonym rozwojem nie jest znana i prawidłowo identyfikowana przez przedsiębiorstwa z sektora MŚP. Zrównoważony rozwój najczęściej kojarzony jest jedynie z aspektami ekologicznymi²⁷.

Zależności te można przedstawić w formie prostej tabeli, która obrazuje w prostym układzie zależność pomiędzy konsumentami oraz małymi, średnimi i dużymi firmami a znajomością pojęcia, głębokością wiedzy oraz działaniami, które dane grupy podejmują na rzecz zrównoważonego rozwoju:

Tabela 1. Porównanie wiedzy konsumentów i przedsiębiorstw

Grupa	Znajomość pojęcia „zrównoważony rozwój”	Głębokość wiedzy	Działania praktyczne
Konsumenci	36% słyszało o ESG	4-8% posiada głęboką wiedzę	Ograniczone, głównie deklaratywne
Duże przedsiębiorstwa	89% raportuje działania ESG	Wysoka, ze względu na regulacje	Aktywne raportowanie i wdrażanie strategii
Małe i średnie przedsiębiorstwa	Niska znajomość terminów	Ograniczona, skupiona na aspektach ekologicznych	Nieliczne działania, często bez pełnego zrozumienia

Źródło: opracowanie własne

Tabela uwidacznia, że zrównoważony rozwój, mimo iż dotyczy ogółu społeczeństwa, jest domeną dużych przedsiębiorstw i to one ze względu na wprowadzane regulacje prawne są głównymi ich odbiorcami. Niestety zależność ta nie sprzyja poprawie stanu wiedzy społeczeństwa a często wręcz wprowadzane regulacje odbierane są negatywnie czy też karykaturalnie, jak np. sprawa nakrętek na butelkach PET²⁸.

Opis przeprowadzonego badania

Badanie zostało przeprowadzone w formie anonimowej ankiety online w okresie od kwietnia do połowy maja 2025 roku. Jego celem było określenie poziomu świadomości społecznej dotyczącej zrównoważonego rozwoju oraz zidentyfikowanie różnic pokoleniowych i potencjalnych barier informacyjnych.

Kwestionariusz składał się z pytań zamkniętych jednokrotnego i wielokrotnego wyboru oraz pytań otwartych. Uczestnicy zostali podzieleni na trzy grupy wiekowe:

- młodzież i młodsze pokolenie dorosłych (16-29 lat),

²⁷ Małe i średnie przedsiębiorstwa a zrównoważony rozwój, <https://www.parp.gov.pl/component/site/site/esg-zrownowazony-rozwoj> [dostęp: 05.10.2025].

²⁸ PET – Politereftalan etylenu rodzaj tworzywa sztucznego, powszechnie stosowanego do produkcji opakowań, zwłaszcza na napoje.

- osoby w średnim wieku (30-59 lat),
- osoby starsze (60+).

Respondentów zapytano również o wykształcenie oraz miejsce zamieszkania. Pytania dotyczyły m.in. znajomości pojęcia „zrównoważony rozwój”, źródeł czerpania informacji, poziomu zaangażowania w działania proekologiczne oraz opinii na temat roli edukacji społecznej. Ankiety wypełniło łącznie 110 osób. Dane zostały poddane analizie ilościowej, a wybrane odpowiedzi omówiono jakościowo. Wyniki badania posłużyły do sformułowania wniosków na temat poziomu świadomości społecznej oraz zaproponowania działań mających na celu zwiększenie dostępu do rzetelnych informacji o zrównoważonym rozwoju.

Jednym z pierwszych pytań było to o znajomość pojęcia zrównoważony rozwój – brzmiało ono: „Jakie znaczenie ma dla Pani/a pojęcie zrównoważonego rozwoju? Proszę wybrać jedną z poniższych opcji”. Wynik prezentuje się następująco:

- 20% badanych nie wie, o czy mowa,
- 42% badanych coś słyszała,
- 36% badanych zna pojęcie i popiera,
- około 4% zna i nie popiera.

Zauważono, że zdecydowana większość ankietowanych zetknęła się z pojęciem zrównoważonego rozwoju, jednak jest to powierzchowna wiedza. Kiedy wyniki zestawimy z pojęciem ekologia, gdzie ankietowani odpowiadali na pytanie; „Czy słyszał/a Pan/i o pojęciu ekologia? Proszę wybrać jedną z poniższych odpowiedzi”, zauważono, iż pojęcie ekologia jest szeroko znane, ale jednocześnie wraz ze wzrostem znajomości pojęcia rośnie także odsetek osób, które nie popierają działań proekologicznych:

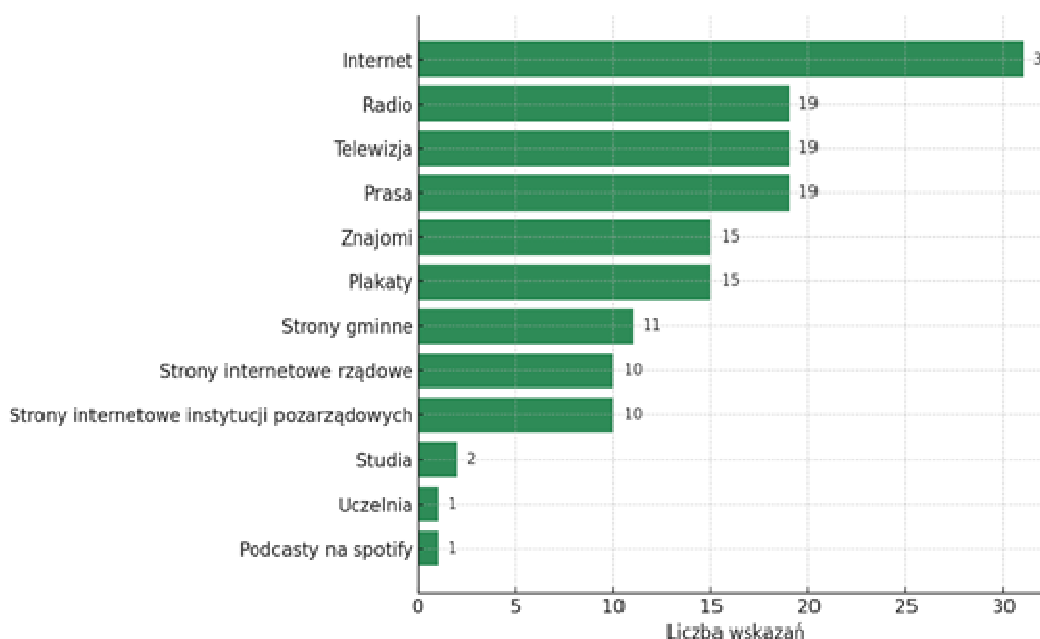
- mniej niż 2% nie zna pojęcia,
- 14% badanych coś słyszała,
- 72% badanych zna i popiera działania proekologiczne,
- 12% badanych zna pojęcie i nie popiera działań proekologicznych.

Czynniki wpływające na świadomość społeczną

Na świadomość społeczną wpływa wiele czynników. W artykule uwzględniono takie jak: źródła informacji, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania oraz zawód. Przeanalizowano również zależność między tymi czynnikami a znajomością działań proekologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu konkretnego czynnika.

a) Źródła informacji:

„Skąd Pan/i ma informacje na temat ochrony środowiska i programów z tym związanych?”. Odpowiedzi kształtują się następująco:

Wykres 1. Źródła informacji o ochronie środowiska i programach z tym związanych

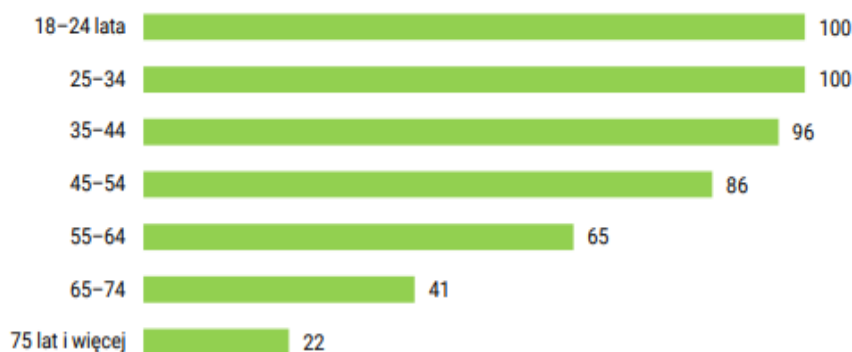
Źródło: pytanie ankietowe – opracowanie własne

W tym pytaniu można było udzielić kilku odpowiedzi. Zauważono, że głównymi źródłami informacji są środki masowego przekazu, takie jak Internet, radio, telewizja czy prasa, ale przekaz ustny także ma znaczenie. Mniejsze znaczenie mają strony rządowe czy pozarządowe i tutaj należy postawić pytanie, dlaczego ludzie nie korzystają ze stron rządowych i co należy zrobić, by w istotnych kwestiach te wiarygodne źródła były podstawą informacji.

b) Wiek – według badań CBOS-u młodsze osoby mają szerszy dostęp do informacji, starsze natomiast często są wykluczone, nie umieją lub nie chcą korzystać z najnowszych technologii²⁹.

²⁹ Korzystanie z Internetu, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_077_22.PDF [dostęp: 11.05.2025].

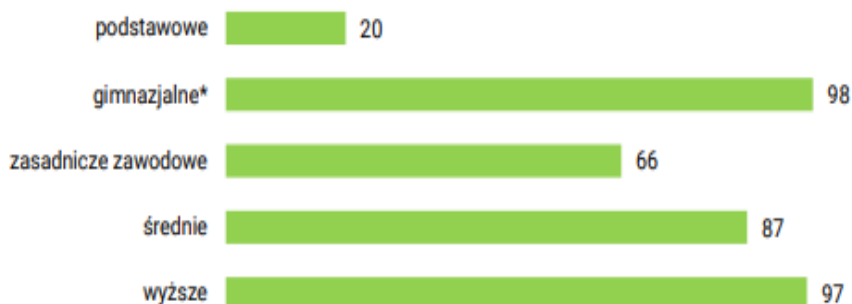
RYS. 2. Odsetki korzystających z internetu wśród osób w wieku:

Wykres 2. Odsetek osób korzystających z Internetu wg wieku

Źródło: badanie CBOS https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_077_22.PDF
[dostęp: 11.05.2025]

c) Edukacja – jak wskazuje powyższe badanie CBOS-u osoby lepiej wykształcone częściej korzystają z Internetu w celach edukacyjnych.

*Uwaga, bardzo mała liczebność w próbie

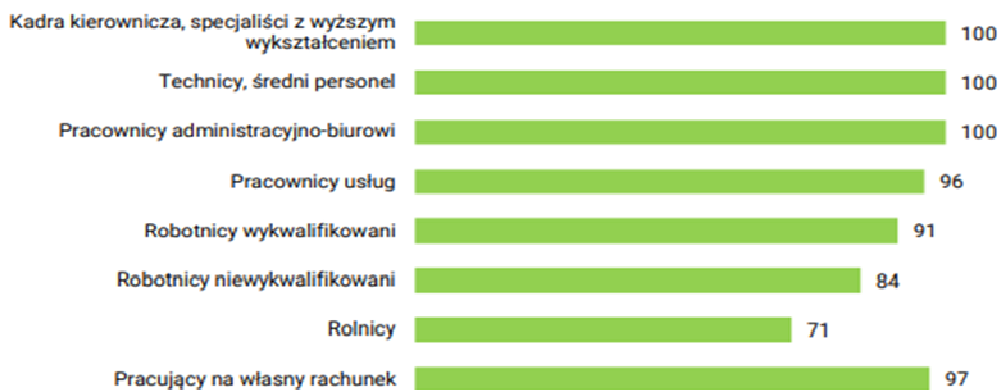
Wykres 3. Korzystanie z Internetu a wykształcenie wg badania CBOS

Źródło: badanie CBOS https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_077_22.PDF
[dostęp: 11.05.2025]

d) sytuacja **ekonomiczna** – tutaj wpływ jest niewielki, choć jak pokazuje wykres na niższej pozycji są rolnicy, co bezpośrednio może wynikać z kosztów korzystania z urządzenia (np. opłata abonamentowa).

CBOS

RYS. 4. Odsetki korzystających z internetu w grupach zawodowych

Wykres 4. Korzystanie z Internetu a wykonywany zawód

Źródło: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_077_22.PDF [dostęp: 11.05.2025]

e) miejsce zamieszkania nie ma większego wpływu na korzystanie z Internetu choć jest niewielka rozbieżność między miastem a wsią, co wynika z warunków zasięgu oraz sposobu spędzania wolnego czasu.

Reasumując – analizowane dane wskazują na istotne zróżnicowanie świadomości na temat zrównoważonego rozwoju oraz poziomu zaangażowania ekologicznego w zależności od wieku, poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania. Największą świadomość i aktywność wykazują osoby w przedziale wieku 16-29 lat, z wykształceniem wyższym oraz mieszkańcy miast. Z kolei osoby starsze 60+, z wykształceniem podstawowym oraz mieszkające na wsiach, cechują się niską świadomością oraz ograniczonym dostępem do informacji – zwłaszcza cyfrowych.

Dostęp do informacji

Na podstawie badania IPSOS, przeprowadzonego dla Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska w 2022 roku³⁰, dostęp do informacji publicznej w Polsce jest ograniczony i zróżnicowany społecznie. Zaledwie 3,9% respondentów kiedykolwiek złożyło wniosek o informację do gminy lub miasta, a 6,5% do innych instytucji państwowych. Korzystanie z Biuletynu Informacji Publicznej (BIP) deklaruje 9,5% ankietowanych, z najwyższym odsetkiem wśród osób w wieku 25-29 lat (21,1%) oraz osób z wyższym wykształceniem (20,2%). Dostęp do informacji jest silnie skorelowany z wiekiem, wykształceniem i miejscem zamieszkania. Młodsze osoby (20-24 lata) częściej składają wnioski o informacje (8,9%), podczas gdy osoby starsze (60+) rzadziej korzystają z takich możliwości. Osoby z wyższym wykształceniem i mieszkańcy miast średniej wielkości (50-200 tys. mieszkańców) częściej korzystają z BIP-u. Pomimo istnienia formalnych mechanizmów dostępu do in-

³⁰ Prawo do informacji, <https://siecobywatelska.pl/polacy-o-prawie-do-informacji/> [dostęp: 11.05.2025].

formacji, świadomość i aktywność obywatelska w tym zakresie jest na niskim poziomie. Wynika to z braku wiedzy o dostępnych narzędziach, niewielkiego zaufania do instytucji publicznych oraz barier technologicznych, zwłaszcza wśród osób starszych i mniej wykształconych. Badanie to można przełożyć na kwestie świadomości na temat zrównoważonego rozwoju. Powyższe badania ukazują również, iż ludzie niechętnie korzystają z rozwiązań rządowych i potrzebna jest w tej kwestii zmiana – należy zachęcić ludzi do korzystania z BIP-u oraz innych dostępnych rozwiązań rządowych.

Choć w Polsce i na świecie realizowanych jest wiele projektów edukacyjnych poświęconych ekologii i zrównoważonemu rozwojowi – zarówno przez instytucje publiczne, jak i organizacje pozarządowe – wiedza o ich istnieniu wciąż nie dociera do szerokiego grona odbiorców. Programy te często oferują darmowe szkolenia, materiały informacyjne, kampanie społeczne czy warsztaty, ale ich skuteczność jest ograniczona przez niewystarczającą promocję, bariery cyfrowe oraz niski poziom świadomości społecznej. Szczególnie osoby starsze, mniej wykształcone czy z mniejszych miejscowości rzadziej mają kontakt z tymi inicjatywami, co skutkuje nierównym dostępem do wiedzy i w konsekwencji – niższym poziomem zaangażowania w działania proekologiczne. W efekcie, mimo istnienia wielu wartościowych zasobów, temat zrównoważonego rozwoju pozostaje dla dużej części społeczeństwa mało znany i trudno dostępny.

Zróznicowanie świadomości społecznej na temat zrównoważonego rozwoju. Analiza międzypokoleniowa na podstawie badań własnych przeprowadzonych w okresie kwiecień-połowa maja 2025 r na próbie N=110 metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem ankiety online.

Charakterystyka grup

Grupa 1: 16-29 lat – głównie uczniowie, studenci, młodzi pracownicy mający częsty kontakt z Internetem i mediami społecznościowymi, cechuje ją otwartość na nowe idee, większa ekspozycja na kampanie edukacyjne.

Grupa 2: 30-59 lat – osoby aktywne zawodowo, posiadające rodzinę, poświęcają mniej czasu na edukację ekologiczną, ich wiedza jest często fragmentaryczna, zależna od wykształcenia.

Grupa 3: 60+ – to osoby na emeryturze lub wycofane z życia zawodowego, mają niski dostęp do informacji online, często cechuje je brak świadomości ekologicznej, a tym bardziej definicji zrównoważonego rozwoju.

Znajomość pojęcia „zrównoważony rozwój”

Analiza danych z ankiety wykazała, że znajomość pojęcia „zrównoważony rozwój” rośnie wraz z poziomem wykształcenia i wiekiem, choć nie jest to reguła sztywna.

W grupie wiekowej 16-29 lat dominują odpowiedzi potwierdzające znajomość pojęcia, co może być efektem najnowszych programów edukacyjnych i aktywności w mediach społecznościowych. Wśród osób w wieku 30-59 lat nadal utrzymuje się wysoki poziom deklarowanej świadomości, często powiązany z doświadczeniem zawodowym i rodzin-

nym. Natomiast w grupie powyżej 60. roku życia pojawiają się odpowiedzi wskazujące na ograniczoną znajomość pojęcia lub brak kontaktu z terminem, co może wskazywać na wykluczenie informacyjne lub mniejsze zainteresowanie tematyką środowiskową.

- 16-29 lat: Większość deklaruje znajomość terminu (często powierzchownie)
- 30-59 lat: Częste odpowiedzi „coś słyszałem/słyszałam”
- 60+: Najczęstsza odpowiedź: „Nie wiem, o co chodzi”

Źródła informacji o zrównoważonym rozwoju

Analiza danych ankietowych wykazała istotne różnice w sposobach pozyskiwania informacji o ochronie środowiska i programach proekologicznych pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi.

- W grupie wiekowej 16-29 lat najczęściej wskazywano: media społecznościowe (Instagram, TikTok, YouTube), internetowe portale informacyjne oraz szkołę lub uczelnię. Ta grupa wykazuje wysoką cyfrową aktywność i korzysta głównie z treści szybko dostępnych online. Często też angażuje się w akcje informacyjne na platformach społecznościowych.
- W grupie 30-59 lat czerpią wiedzę z bardziej zróżnicowanych źródeł wśród nich dalej dominują media społecznościowe, ale pojawia się także prasa, podcasty tematyczne i artykuły specjalistyczne, część osób wskazała również kampanie społeczne i wydarzenia lokalne, promujące postawy proekologiczne.
- W grupie 59+ źródła informacji są bardziej tradycyjne, głównie telewizja i radio ale także rozmowy z rodziną, znajomymi oraz ulotki, broszury i plakaty w urzędach czy przychodniach. W tej grupie rzadziej wskazywano na media społecznościowe, co może świadczyć o mniejszych kompetencjach cyfrowych lub preferencji czy też przywiązaniu do bardziej klasycznych form przekazu.

Wnioski

- Młodzi wiedzą więcej, ale nie zawsze rozumieją głębiej, ich wiedza jest powierzchowna, rzadko sięgają do rzetelnych badań, opierając swoją wiedzę na modnych hasłach.
- Dorośli rozproszeni obowiązkami i pracą ze względu na brak czasu rzadko interesują się kampaniami a jeśli już to wiedzę swoją opierają na informacjach pozyskanych z telewizji czy radia.
- Seniorzy bardzo mało korzystają z Internetu i możliwości informacyjnych, jakie ze sobą niesie ta forma aktywności społecznej a swoją wiedzę opierają głównie na przekazach telewizyjnych czy ustnych.

Głównym wnioskiem jest to, iż dla każdej z grup potrzeba różnych kanałów komunikacji.

Dostęp do informacji publicznej – analiza międzypokoleniowa na podstawie badania własnego

Grupa 16-29 lat czyli młodzi dorośli – ich głównymi źródłami informacji są media społecznościowe, Internet, kampanie edukacyjne. Aktywnie wyszukują treści, ale często intui-

cyjnie, np. przez YouTube, Instagram, TikTok, przez co jakość tych treści nie zawsze jest rzetelna, co skutkuje niskim zaufaniem do instytucji publicznych a wyższym do organizacji pozarządowych i influencerów edukacyjnych. Nie znają i prawie nie używają formalnych źródeł dostępu do informacji publicznej (BIP, ustawa o dostępie do informacji publicznej). Ich postawa względem dostępu do informacji jest wysoka, ale brak świadomości o prawach obywatelskich w tym zakresie.

Grupa 30-59 lat to osoby w wieku średnim, dla których głównymi źródłami informacji są: telewizja, portale informacyjne, w ograniczonym zakresie Internet. Same informacje pozyskują biernie (oglądanie wiadomości, czytanie artykułów w prasie, słuchanie radia). Mają umiarkowane zaufanie do tradycyjnych źródeł informacji (media), a mniejsze do władz lokalnych. Często nie znają swoich praw w zakresie dostępu do informacji publicznej. Formalne kanały są uważane za trudne w obsłudze i zbyt absorbujące. Pozytywem jest fakt, iż rośnie zainteresowanie informacjami, ale brakuje im czasu lub motywacji do ich pogłębiania.

Grupa 60+ seniorzy, osoby w wieku poprodukcyjnym, u których głównymi źródłami informacji są telewizja, radio i rozmowy z innymi ludźmi. Sposób pozyskiwania: całkowicie bierny (nie wyszukują aktywnie informacji). Mają wysokie zaufanie do telewizji publicznej; jednak brakuje im wiedzy o alternatywnych sposobach pozyskiwania informacji. Dostęp do informacji publicznej: bardzo ograniczony przez bariery technologiczne. Nie korzystają z BIP ani wniosków o udostępnienie informacji publicznej.

Wnioski

- Największy dostęp potencjalny do informacji publicznej ma młode pokolenie – ale nie wie, jak z niego formalnie skorzystać.
- Grupa w wieku średnim ma świadomość potrzeby informacji, ale nie zna narzędzi ani mechanizmów pozyskiwania danych.
- Osoby starsze są praktycznie wykluczone informacyjnie, zarówno cyfrowo, jak i proceduralnie.

Wyraźna potrzeba uproszczenia dostępu do informacji publicznej i edukowania różnych grup społecznych o przysługujących im prawach.

Edukacja ekologiczna

Od lat realizowane są kampanie edukacyjne, które przynoszą zadowalające rezultaty, zwłaszcza w środowisku szkolnym. Jednak równie istotny, lecz często pomijany, pozostaje obszar edukacji osób w okresie poprodukcyjnym. Liczne badania wykazują, że grupy te – seniorzy i osoby wykluczone cyfrowo – mają ograniczony dostęp do nowoczesnych technologii i informacji. W związku z tym, poza tradycyjnymi kanałami edukacji, należy opracować strategie dotarcia do jak najszerszego grona odbiorców.

Wśród metod edukacyjnych wyróżnia się następujące sposoby:

- Integracja edukacji ekologicznej w programach szkolnych – cele można osiągnąć poprzez wprowadzenie zagadnień dotyczących degradacji środowiska i gospodarki zasó-

bami nieodnawialnymi do obowiązkowych programów nauczania co ma na celu zwiększenie świadomości już od najmłodszych lat.

- Kampanie społeczne i media – cele można osiągnąć poprzez wykorzystanie mediów tradycyjnych oraz społecznościach co umożliwi dotarcie do szerokiej publiczności, aczkolwiek treści muszą być dostosowane do specyfiki poszczególnych grup wiekowych.
- Edukacja poprzez działanie – cele można osiągnąć poprzez inicjatywy oparte na aktywnym uczestnictwie, takie jak warsztaty i projekty lokalne, które sprzyjają uczeniu się poprzez doświadczenie, co może przełożyć się na lepsze zrozumienie problemów ekologicznych.
- Rola technologii i innowacji – cele można osiągnąć poprzez nowoczesne rozwiązania, m.in. aplikacje mobilne i platformy e-learningowe, które stwarzają dodatkowe możliwości dla osób, które z różnych przyczyn nie mogą uczestniczyć w tradycyjnych formach edukacji.

Mimo różnorodności podejść, badania wskazują na istotne niedociągnięcia – zarówno w konstrukcji programów, jak i w sposobach ich dystrybucji. W Polsce obserwuje się wyraźną segregację demograficzną: podczas gdy młodzież i dzieci regularnie uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, seniorzy często pozostają osamotnieni w dostępie do nowoczesnych technologii. Młodzi uczniowie, choć zaznajamiani z zagrożeniami wynikającymi z degradacji środowiska, często nie przekładają zdobytej wiedzy na długofalowe zmiany w swoim stylu życia. Z kolei osoby dorosłe, zdominowane przez codzienne obowiązki i presję zawodową, mają ograniczony czas na poszukiwanie i przetwarzanie nowych informacji.

Wobec powyższego, kluczowym wyzwaniem pozostaje opracowanie zindywidualizowanych strategii edukacyjnych, które uwzględnią specyfikę różnych grup społecznych. Niezbędne jest znalezienie efektywnych rozwiązań pozwalających na integrowanie tradycyjnych metod nauczania z nowoczesnymi technologiami, co może przyczynić się do zmniejszenia luki informacyjnej a przy okazji społecznej izolacji seniorów i innych osób wykluczonych cyfrowo.

Edukacja ekologiczna a wyzwania pokoleniowe – propozycje rozwiązań

W każdej grupie wiekowej stoimy przed innymi wyzwaniami związanymi z edukacją ekologiczną. Dlatego dla każdej z nich powinny być wdrożone inne, dostosowane rozwiązania.

Grupa 16-29 lat

Choć w tej grupie edukacja ekologiczna wydaje się stosunkowo łatwa do przeprowadzenia, nie należy jej bagatelizować. Warto systematycznie podnosić kwestie zagrożeń wynikających z degradacji środowiska – na lekcjach biologii, geografii czy podczas godzin wychowawczych. Zgodnie z zasadą „kropla drąży skalę”, młodzieży należy uświadamiać, że ochrona środowiska to nie tylko głośne hasła, *viralowe* filmiki w *social mediach* czy

nudne lekcje, ale przede wszystkim ich przyszłość. A ta może nie być kolorowa, jeśli wszyscy nie zaczniemy działać na rzecz ochrony środowiska.

Grupa 30-59 lat

Moją propozycją dla dorosłych w wieku 30-59 lat jest wprowadzenie edukacji ekologicznej w ramach szkoleń BHP. Nie niesie to za sobą dodatkowych kosztów związanych z przymusem osobnego edukowania pracowników, a za jednym razem może objąć szeroki zakres społeczeństwa. W tej grupie znajdują się jednak także osoby niepracujące lub pracujące w rolnictwie, które są wykluczone z takich szkoleń. Dobrym rozwiązaniem mogłyby być:

- mobilne punkty informacyjne organizowane podczas lokalnych wydarzeń, np. dożynek,
- obligatoryjny kurs w urzędzie pracy, od którego byłaby uzależniona wypłata zasiłków,
- szkolenia i kursy ekologiczne organizowane w ramach pomocy z Ośrodków Pomocy Społecznej (OPS) – np. dla osób znajdujących się w tzw. ukrytym bezrobociu.

Grupa 60+

Najbardziej wykluczoną informacyjnie grupą są osoby powyżej 60. roku życia, głównie ze względu na zakończoną aktywność zawodową oraz ograniczenia technologiczne. Niestety w Polsce nie mamy jeszcze tradycji aktywizowania osób starszych w grupach senioralnych – choć takie inicjatywy powoli się pojawiają. Szczególnie na wsiach i w małych miasteczkach brakuje wolontariuszy czy opiekunów, którzy skutecznie wyciągaliby seniorów z izolacji. Gdyby grupy wsparcia dla seniorów były powszechniejsze, edukacja ekologiczna w tej grupie byłaby znacznie łatwiejsza. Póki co pozostaje nam najbardziej pospolita i skuteczna forma kontaktu – drugi człowiek. W tym przypadku istotna wydaje się rola sołtysa, który powinien być najbliżej mieszkańców (nierzadko roznosi on wśród mieszkańców swojej wsi informacje o wysokości podatku, więc ma sposobność do edukowania); lekarza pierwszego kontaktu, a także proboszcza, do którego wciąż wielu ludzi ma duże zaufanie. Ktoś może zarzucić, że Kościół to nie miejsce na tego typu działania, ale paradoksalnie ochrona Ziemi powinna być jednym z tematów obecnych w naukach Kościoła. W Biblii czytamy:

Księga Rodzaju 1,28 „Błogosławił im Bóg i rzekł do nich Bóg: rozradzajcie się i rozmnażajcie się, napełniajcie ziemię i czyńcie ją sobie poddaną; panujcie nad rybami morskimi, nad ptactwem niebieskim i nad wszelkim zwierzętami, które poruszają się po ziemi”³¹.

Panowanie oznacza nie tylko władzę, ale przede wszystkim odpowiedzialność.

Zakończenie i refleksja końcowa

Im szerszy dostęp do informacji, tym większa odpowiedzialność za ich jakość i prawdziwość. Niestety, łatwo dziś wpaść w pułapkę *fake newsów*, wykorzystywania ekologicznych haseł do celów politycznych czy propagandowych. W zalewie informacji trudno jest od-

³¹ Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1975, s. 8.

różnić prawdę od manipulacji. Dlatego edukacja ekologiczna powinna być nie tylko przemysłana, ale i etyczna – dostosowana do realiów każdej grupy społecznej.

Zrównoważony rozwój to koncepcja, która dąży do zapewnienia równowagi pomiędzy potrzebami społecznymi, ekonomicznymi i ekologicznymi tak, aby nie zagrażać zdolnościom przyszłych pokoleń do zaspokajania ich własnych potrzeb. Główne założenia to:

1. Społeczna odpowiedzialność – promowanie sprawiedliwości społecznej, równości i dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej oraz możliwości rozwoju dla wszystkich.
2. Ochrona środowiska – dbanie o zasoby naturalne, zmniejszanie zanieczyszczeń, ochrona bioróżnorodności i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym.
3. Gospodarka oparta na efektywności – rozwój gospodarczy, który uwzględnia minimalizowanie negatywnego wpływu na środowisko, w tym efektywne wykorzystanie zasobów i energii.

Potrzebna jest integracja tych trzech aspektów, bowiem zrównoważony rozwój wymaga harmonii między tymi trzema filarami, bez zaniedbywania żadnego z nich.

Koncepcja ta ma na celu dążenie do długoterminowego dobrobytu, nie tylko jednostek, ale i całych społeczeństw, zachowując przy tym zasoby dla przyszłych pokoleń.

Niestety można odnieść wrażenie, że sami politycy na najwyższych szczeblach władzy w Unii Europejskiej, mimo iż stworzyli świetne podwaliny pod programy proekologiczne, sabotują te działania i poniekąd ośmieszają je kontrowersyjnymi projektami. Jednym z przykładów jest niedawna Dyrektywa Single-Use Plastics (SUP)³², którą znamy jako kwestię zakrętek, zarówno przyczepianych, jak i tradycyjnych plastikowych. Budzi ona sporo kontrowersji w kontekście ekologii i zrównoważonego rozwoju. Faktycznie, wprowadzenie przepisów dotyczących zakrętek może wydawać się mało efektywne w porównaniu do bardziej kompleksowych rozwiązań. Odpowiedź zależy od tego, jak szeroko patrzymy na problem i jakie są priorytety w podejściu do ochrony środowiska. Podsumowując, zamiast regulować kwestie zakrętek, należałoby wprowadzać bardziej systemowe zmiany, takie jak promowanie szklanych butelek wielokrotnego użytku i inne rozwiązania ograniczające zużycie tworzyw sztucznych. Choć wyższe koszty transportu mogą być problemem, inwestowanie w rozwiązania ekologiczne przynosi długofalowe korzyści zarówno dla środowiska, jak i zdrowia ludzi. To wymaga jednak czasu, innowacji i zmiany mentalności zarówno producentów, jak i konsumentów. Chociaż z drugiej strony patrząc na problem, żyliśmy już w czasach opakowań wielokrotnego użytku i wielu ludzi patrzy na nie z nostalgią, szczególnie kiedy słyszą o przyczepianych nakrętkach.

Apel

Takich przykładów niezrozumienia jest coraz więcej – a ludzie reagują na nie z dystansem, lękiem, czasem śmiechem. Dlaczego? Bo często brakuje im solidnych fundamentów wiedzy, nie znają podstawowych założeń, nie rozumieją celów, które się im przedstawia. Za-

³² Dyrektywa SUP, <https://www.gov.pl/web/klimat/produkty-jednorazowego-uzytku-z-tworzyw-sztucznych-sup#:~:text=Dyrektywa%20Single%2DUse%20Plastics%2C%20przyj%C4%99ta,jednorazowego%20u%C5%BCytku%20z%20tworzyw%20sztucznych> [dostęp: 07.10.2025].

miast skupiać się na przyszłości i kontrolować działania polityków, których sami wybierają – uciekają w świat wirtualny, komentując wszystko śmiesznymi memami. A rządzący? Często karmią wyborców pustymi hasłami, nie wyjaśniając złożoności problemów, nie edukując, a jedynie oczekując bezrefleksyjnej zgody.

Czy tak to powinno wyglądać?

Ziemia to nasz wspólny dom. A historia cywilizacji pokazuje, że być może zostało nam tylko około tysiąca lat – i to w optymistycznym scenariuszu. Zadbajmy więc o to, by ten czas był powodem do dumy. Niech przyszłe pokolenia, a może nawet inne cywilizacje, uznają nasze działania za mądre, świadome i godne naśladowania. Bo wszystko, co robimy dzisiaj, stanie się jutro fundamentem przyszłości.

Bibliografia

1. Arnett J.J., *Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties*. „American Psychologist” 2000, nr 55(5).
2. Baltes P.B. & Baltes M.M., *Successful aging: Perspectives from the behavioral sciences*, Cambridge University Press 1990.
3. Baltes P.B. & Staudinger U.M., *Wisdom: The art of living*, „Current Directions in Psychological Science” 2000, nr 9(6).
4. Bulletin of the Atomic Scientists, *Doomsday Clock set at 89 seconds to midnight*, <https://thebulletin.org/doomsday-clock/> 2025 [dostęp: 11.05.2025].
5. CBOS, *Świadomość ekologiczna*, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_163_20.PDF 2020 [dostęp: 11.05.2025].
6. CBOS, *Korzystanie z internetu*, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_077_22.PDF 2022 [dostęp: 11.05.2025].
7. Erikson E. H., *Childhood and society*, W.W. Norton & Company 1950.
8. FIPS, Podsumowanie badania dotyczącego świadomości i gotowości na wdrażanie polityk zrównoważonego rozwoju w sektorze MŚP 2025, <https://fips.pl/podsumowanie-badania-dotyczacego-swiadomosci-i-gotowosci-na-wdrazanie-polityk-zrownowazonego-rozwoju-w-sektorze-msp/> [dostęp: 11.05.2025].
9. Franczok-Kuczmowska, A. *Psychospołeczne uwarunkowania funkcjonowania i zdrowia psychicznego w okresie wczesnej dorosłości*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis – Studia Psychologica” 2018, nr 11, <https://studia-psychologica.uken.krakow.pl/article/view/7073/6520> [dostęp: 04.04.2025].
10. Gawor, L., *Wizja nowej wspólnoty ludzkiej w idei zrównoważonego rozwoju*, „Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development” 2006, nr 1(2), <https://bc.pollub.pl/Content/9107/PDF/pe-10-2-201.pdf> [dostęp: 03.04.2025].
11. Havighurst R.J., *Successful aging*, „The Gerontologist” 1963, nr 3(1).
12. KPMG. Badanie stanu raportowania zrównoważonego rozwoju – edycja 2024, <https://kpmg.com/pl/pl/home/insights/2025/01/badanie-stanu-raportowania-zrownowazonego-rozwoju-edycja-2024.html> [dostęp: 11.05.2025].
13. MEI & The Guardian, *Debunking the role of cloud seeding in April Arabian Gulf floods*, <https://www.mei.edu/publications/debunking-role-cloud-seeding-april-arabian-gulf-floods> [dostęp: 04.04.2025], <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/25/global-heating-and-urbanisation-to-blame-for-severity-of-uae-floods-study-finds> [dostęp: 04.04.2025].
14. Parlament Europejski, Dokument roboczy w sprawie przygotowań do szczytu Rio+20. Komisja Ochrony Środowiska Naturalnego, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności 2012,

- https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/envi/dt/893/893910/893910pl.pdf [dostęp: 03.04.2025].
15. Piotrowski K., Ziółkowska B., Wojciechowska J., *Rozwój nastolatka. Wczesna faza dorastania*, https://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/NDN/rozwój/NDN_Rozwoj_dziecka_5_Wczesna_faza_dorastania.pdf [dostęp: 03.04.2025].
 16. *Rodzina w cyklu życia – rozwój, zmiana, kryzysy*. (red.) M. Kaźmierczak & A. Lewandowska-Walter, Wydawnictwo Liberi Libri, Warszawa 2023, https://liberilibri.pl/wp-content/uploads/2023/12/Rodzina-w-cyklu-zycia_2023.pdf [dostęp: 04.04.2025].
 17. Sieć Obywatelska Watchdog Polska, Prawo do informacji 2022, <https://siecobywatelska.pl/polacy-o-prawie-do-informacji/> [dostęp: 11.05.2025].
 18. Suchodolska A., *Kryzys w życiu młodzieży – potrzeba wsparcia rodzinnego i środowiskowego*, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/11775/3/Suchodolska_Kryzys_w_rozwoju_psycho-spolesnym_mlodziemy.pdf [dostęp: 03.04.2025].
 19. Sztumski W., *Reflection about sustainable development (Is sustainable development fiction, utopia, illusion or swindle?)*, „Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development” 2008, nr 3(2).
 20. Sztumski W., *Zrównoważony rozwój – zrównoważony człowiek (zewnątrzne i wewnętrzne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju)*, „Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development” 2019, nr 2(97), <https://www.ojs.akademiarac.edu.pl/index.php/eunomia/article/view/56/52> [dostęp: 03.04.2025].
 21. The Campaign for 17 Goals, Świadomość Polaków dotycząca zrównoważonego rozwoju (ESG) 2023, <https://gomobi.pl/raporty/rosnie-swiadomosc-polakow-dotyczaca-zrownowazonego-rozwoju-esg/> [dostęp: 11.05.2025].

Dane kontaktowe

Sylwia Jurkowska, sylwia27053@gmail.com